Vlaamse Regering

DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDS BESTUUR, BESTUURSZAKEN, INBURGERING EN GELIJKE KANSEN
DE VLAAMSE MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID, GEZIN EN ARMOEDEBESTRIJDING
DE VLAAMSE MINISTER VAN BRUSSEL, JEUGD EN MEDIA

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Covid-19 – versterking mentaal welzijn kinderen en jongeren

Samenvatting

Het coronavirus COVID-19 heeft niet alleen gevolgen voor onze fysieke gezondheid, maar heeft ook een grote impact op het mentaal welzijn van de bevolking. Vanuit de verschillende beleidsdomeinen zijn hieromtrent het afgelopen jaar extra acties genomen. De meeste acties proberen te anticiperen op noden die zouden ontstaan door de effecten van de pandemie en willen uitdagingen die zich manifesteren, kortelings aanpakken.

Diverse beleidsdomeinen krijgen op dit moment sterke signalen omtrent een grote bezorgdheid uit het werkveld voor wat betreft het mentaal welzijn van kinderen en jongeren. Op basis van die inventaris van acties die al werden genomen, werd bekeken welke bijkomende noden er nog zijn, specifiek voor deze kinderen en jongeren, en op welke manier de Vlaamse regering hierop nog bijkomend kan inspelen.

Voorliggende maatregelen vanuit verschillende beleidsdomeinen hebben tot doel kinderen, jongeren en hun gezinnen extra te ondersteunen en te versterken. Ze zijn complementair aan de maatregelen die in regulier beleid of vanuit relance werden of worden geïnitieerd. We willen hiervoor middelen inzetten uit de Corona-provisie.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Deze materie behoort tot de maatregelen die de Vlaamse Regering neemt in het kader van de bestrijding van de gevolgen van COVID-19.

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

Volgende beslissingen hebben betrekking op de doelgroep kinderen en jongeren, met effect op het mentaal welzijn (bv. door de organisatie van afstandsonderwijs te ondersteunen, hulpverlening en jeugdwerk te versterken):

- Coronavirus COVID-19 en impact op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, 10 april 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke en Vlaams minister Benjamin Dalle
- Coronavirus Covid-19 en impact op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, 30 april 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke en Vlaams minister Benjamin Dalle
- COVID-19: actieplan mentaal welzijn, 15 mei 2020, op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke
- COVID-19: verlenging project serious game preventive suicide, 10 juli 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke
- COVID-19: ICT-middelen onderwijs, 26 juni 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: steun jeugdorganisaties, 10 juli 2020 op voorstel van Vlaams minister Benjamin Dalle
- COVID-19: subsidie Vlaams Instituut Gezond Leven, 17 juli 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke
- COVID-19: subsidie CAW voor versterken aanbod psychosociale bijstand op de eerste lijn, 17 juli 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke
- COVID-19: extra werkingsbudget onderwijs, 4 september 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: verzamelbesluit onderwijssector, 30 oktober 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: compensatie hoger onderwijs, 30 oktober 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: toelage aankoop laptops voor kwetsbare leerlingen en studenten in het hoger onderwijs, 13 november 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: tijdelijk verlof sluiting school, opvang of centrum voor opvang van personen met een handicap, 13 november 2020 op voorstel van viceminister-president Bart Somers
- COVID-19: noodoplossing IT kwetsbare leerlingen, 20 en 27 november 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- COVID-19: bijkomende opdracht Steunpunt inclusief hoger onderwijs (SIHO), 4 december 2020 op voorstel van viceminister-president Ben Weyts
- Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg: subsidie versterken basiswerking voor de leeftijdsdoelgroepen kinderen en jongeren, volwassenen en ouderen, 18 december 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke
- COVID-19: subsidie aan vzw Trefpunt Zelfhulp – Katholieke Universiteit Leuven voor lotgenotencontact, 18 december 2020 op voorstel van Vlaams minister Wouter Beke

Deze lijst is niet exhaustief, mogelijks zitten er in andere beslissingen ook elementen die een effect hebben op het mentaal welzijn van kinderen en jongeren.

2. INHOUD

A. SITUERING

Er is inmiddels een brede consensus omtrent de negatieve impact van de lockdown en de Corona-maatregelen op de psychische gezondheid en het psychosociaal welzijn van de bevolking.

Wetenschappers[1] zijn het er ook over eens dat de impact op het mentale welzijn zich ook in de weken en maanden na de (geleidelijke) opheffing van de maatregelen sterk zal manifesteren.

In de afloop van de crisisfase – wanneer de Corona-maatregelen (stapsgewijs) worden opgeheven – en de fase ná de crisis, zullen de psychosociale effecten pas volledig duidelijk worden.

We illustreren dit aan de hand van onderstaande figuur, die ook in 2020 al sterk overtuigde, om vanuit diverse beleidsdomeinen gerichte acties te ondernemen.

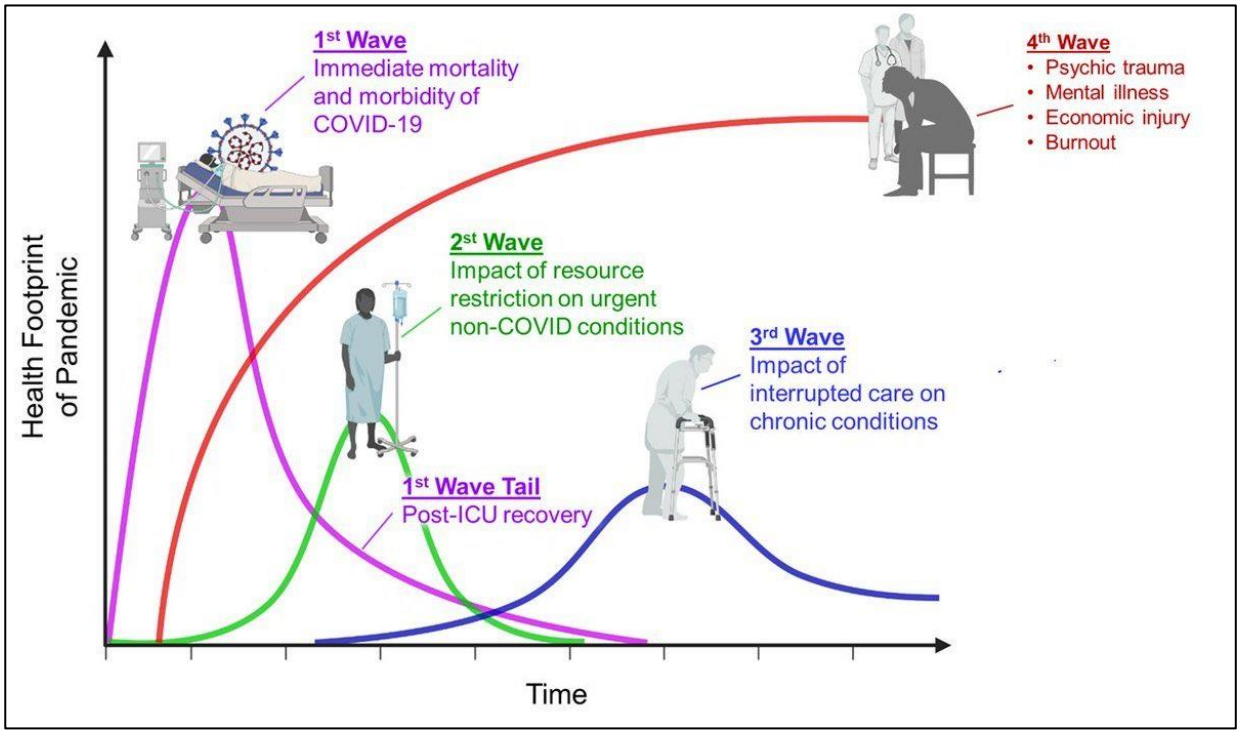

Figuur - Victor Tseng. Health Footprint of Pandemic. (Gepubliceerd op 30 maart 2020)

Inmiddels zijn heel wat maatregelen uitgerold en worden een aantal acties ook structureel verankerd.

Voor een definitieve evaluatie is het nog te vroeg – de pandemie is nog actief – maar de doelstelling, met name om iedereen op de rails te houden en waar nodig snel te helpen om het dagelijkse leven weer op te nemen, vormt door de toegenomen zorgen voor het mentaal welzijn een grote uitdaging.

[1] The Lancet, The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence, 14/03/2020.

Focus op de korte termijn

Vanuit diverse beleidsdomeinen zijn er maatregelen genomen, met uitwerking op de korte en middellange termijn.

Ondanks ieders inspanningen om met de genomen maatregelen te anticiperen op de problemen waar kinderen en jongeren in relatie tot de pandemie mee worstelen, is het in de praktijk onmogelijk om alle effecten vooraf te voorspellen.

Onderhavige voorstellen focussen op de korte termijn en willen een antwoord bieden op een aantal prangende vragen die momenteel, ondanks de al genomen maatregelen, aan de oppervlakte komen.

Focus op preventie en interventie op het juiste niveau

We blijven ook geloven in een gelaagde aanpak, waarbij er aandacht is voor zowel de acute situatie, waarin ingrijpen noodzakelijk is (cf. zorg-gerelateerde preventie) alsook universele preventie om te vermijden dat er nog meer escalatie ontstaat.

We vertrekken vanuit het USI-model. Het USI-model (Universal-Selective-Indicated)[2] bakent drie preventieniveaus af: universele, selectieve en geïndiceerde preventie. We voegen daar nog zorg-gerelateerde preventie aan toe.

Universele preventie richt zich op alle kinderen en jongeren bevordert en beschermt actief hun (mentale) gezondheid van de bevolking. Universele preventieacties trachten bij een zo groot mogelijke groep de veerkracht en andere protectieve gezondheidsfactoren te behouden en te versterken.

Selectieve preventie richt zich op jongeren met een verhoogd risico en voorkomt dat jongeren met één of meerdere risicofactoren (determinanten) voor een bepaalde aandoening daadwerkelijk problemen krijgen;

Geïndiceerde preventie richt zich op jongeren met beginnende klachten (signalen) en voorkomt dat beginnende klachten verergeren tot een aandoening;

Zorg-gerelateerde preventie richt zich op kinderen en jongeren waar al grote zorgen rond bestaan en voorkomt dat er extra complicaties komen. Waar de aanwezigheid van risicofactoren of signalen nog een perspectief geeft aan preventie, is dit niet meer het geval bij een geïnstalleerd probleem. Dat maakt, aanvullend aan de overige preventieniveaus, een curatieve, probleemgestuurde werking evenzeer noodzakelijk, bijvoorbeeld vanuit maatschappelijke noodzaak of indien de ontwikkelingskansen van kinderen sterk in het gedrang komen. Ondanks de gehanteerde terminologie heeft zorg-gerelateerde preventie daarom een sterk curatief karakter.

B. VOORGESTELDE ACTIES

Acties in het kader van de universele preventie

1. Focus op kinderen en jongeren in maatregelen en exit-strategie

De Vlaamse regering dringt er in het kader van de Corona-maatregelen en de exit-strategie op aan om bijzondere aandacht te besteden aan perspectief voor kinderen, jongeren en studenten. Ze benadrukt in elke communicatie het belang om kinderen en jongeren snel perspectief te geven en neemt de communicatie van concrete maatregelen en perspectieven hieromtrent in handen. Een essentieel element hierin is het herstellen van voltijds contactonderwijs voor alle leerlingen en studenten, op alle niveaus.

Coördinatie: kabinet Dalle Budget: -

[2] Gordon, 1983; Nordentoft, 2011.

2. Een vrijetijdsaanbod met communicatie op maat

We zetten in op een cultureel aanbod voor kinderen en jongeren/jongvolwassenen. We hebben hierbij aandacht voor kwetsbare groepen en de drempels die zij ervaren. Deze nemen we mee in het ontwikkelen van dit aanbod.

We besteden aandacht aan het zichtbaar maken van het vrijetijdsaanbod. Communicatie is hierin essentieel. De UiTdatabank is de centrale verzamelplaats van informatie rond het vrijetijdsaanbod in Vlaanderen en Brussel. We ondersteunen organisaties die het vrijetijdsaanbod bekend maken bij het brede publiek en zetten in op communicatie op maat van kinderen en jongeren. We zetten sterker in op communicatie op maat van kwetsbare kinderen en jongeren.

Coördinatie: kabinet Jambon Budget: -

3. Huizen van het Kind: outreachende ondersteuning

Over heel Vlaanderen en Brussel bieden Huizen van het Kind vandaag al ondersteuning aan kinderen en gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare situatie. Het gaat bijvoorbeeld om huiswerkbegeleiding, vrijetijdsaanbod, opvoedingsondersteuning, praatgroepen, enz. Door lokale inbedding en samenwerking met lokale initiatieven en (outreachende) organisaties die een vertrouwensband hebben met kinderen en jongeren in kwetsbare situaties staan Huizen van het Kind dicht bij de leefwereld van de gezinnen. Een vorige oproep, die liep tot eind 2020, leverde heel wat goede praktijken op, waarvan er een aantal opnieuw geactiveerd kunnen worden.

Er wordt een eenmalige projectsubsidie toegekend aan initiatieven onder coördinatie van de Huizen van het Kind, om op outreachende wijze kinderen en jongeren in kwetsbare situaties nog beter te bereiken voor het aanbieden van ondersteunende activiteiten gecombineerd wordt met zinvolle vrijetijdsactiviteiten die inzetten op weerbaarheid, ontspanning, rust en welbevinden. De voorbeelden hierboven benoemd geven inspiratie.

Het kader zal uitgewerkt worden in een projectoproep.

Coördinatie: kabinet Beke Budget: 200.000 euro

4. Sensibilisering via LOGO's

De LOGO's kregen reeds een extra subsidie gegeven om extra sensibilisering te doen, met een focus op mentaal welzijn bij jongeren. Lokale besturen kunnen bij hen terecht. We vragen de LOGO's op korte termijn een eerste overzicht met goede praktijken ter beschikking te stellen.

Coördinatie: kabinet Beke Budget: -

Acties in het kader van de selectieve en geïndiceerde preventie

5. Co-financiering voor de lokale besturen in het kader het nemen van maatregelen die bijdragen aan verhoogd mentaal welzijn van kinderen en jongeren

Het lokaal bestuur heeft de regierol van het Lokaal Sociaal Beleid en voert dit in samenwerking met diverse partners uit. Veel lokale besturen leveren tal van inspanningen om het mentaal welzijn van hun inwoners te verhogen. Dit varieert sterk en gaat onder meer over projecten preventieve gezinsbegeleiding, het opstarten van lokale buddyprojecten om gezinnen te ondersteunen, samenwerking met landelijke en (boven)lokale

jeugd(welzijns)werkinitiatieven, OverKophuizen, activiteiten i.s.m. de lokale jeugdraad, samenwerking met professionele hulpverleners uit het JAC, psychologen bij het CGG of aanwerving van een psycholoog voor laagdrempelige ondersteuning van kwetsbare groepen.

We voorzien in de mogelijkheid voor een subsidie aan de lokale besturen die een dergelijk initiatief nemen voor kinderen en jongeren met een verhoogd risico of beginnende klachten. De lokale besturen kunnen, volgens het first come, first serve principe, hiervoor een projectvoorstel indienen, geïnspireerd op onder meer bovenstaande initiatieven, met als doelstelling het verhogen van het mentaal welzijn van kinderen en jongeren in de eigen gemeente. De subsidie bedraagt 50% van de kost van het projectvoorstel, met een maximumgrens van 40.000 euro per lokaal bestuur en impliceert dus eveneens een lokale (co)financiering (inclusief personeelskosten) van het project.

Het Agentschap Binnenlands Bestuur zal hiertoe een oproep lanceren, in afstemming met het departement WVG, het Agentschap Opgroeien en het departement CJM. Deze oproep vertrekt vanuit de idee dat de lokale besturen zelf de specifieke situatie op hun grondgebied kennen en daartoe maatregelen kunnen benoemen en ontplooien vanuit hun regierol en in samenwerking met de actoren op het terrein. In het projectvoorstel wordt dit toegelicht, samen met een begroting die inzicht geeft in de besteding van de middelen. Met deze middelen kunnen lokale besturen dus een project uitvoeren dat aanvullend en versterkend werkt ten aanzien van het bestaande aanbod van lokale en regionale actoren. Goede voorbeelden uit gemeenten zullen als inspiratie worden aanbevolen, onder meer op basis van het platform vlaanderenhelpt.be.

Coördinatie kabinet Somers Budget: 3.000.000 euro

6. **Opdracht voor de VK en de OCJ in direct, outreachend consult voor dossiers waar er een vermoeden is van verontrusting.**

Het aantal aanmeldingen 'verontrusting' vanuit CLB is de afgelopen 4 maanden vertienvoudigd (van een 30-tal in de periode september 2019 – januari 2020 tot meer dan 300 in de periode september 2020 – januari 2021). Ondanks diverse versterkingen in de jeugdhulp (o.a. crisismeldpunt en crisisbegeleiding) was een stijging van deze grootteorde moeilijk te voorzien. Gezien de aard van de verontrusting is het echter aangewezen hier op korte termijn extra op in te zetten.

We voorzien in directe, tijdelijke outreachende ondersteuning vanuit de Vertrouwenscentra Kindermishandeling (10 VTE) en de Ondersteuningscentra Jeugdzorg (10 VTE) en dit gedurende 12 maanden, zodat de dossiers een tijdlang opgevolgd kunnen worden.

Coördinatie: kabinet Beke Budget: 1.200.000 euro

Acties in het kader van de zorggerelateerde preventie

7. **Versterken sociale diensten jeugdrechtbank (SDJ)**

De sociale diensten van de jeugdrechtbank (SDJ) worden momenteel overbevraagd vanuit aanmelders (politie, parket, CLB, ...) in verband met dossiers 'MANO' (maatschappelijke noodzaak).

In vergelijking met maart 2020 (16.119 kinderen) zien we een toename van 636 op te volgen dossiers tot 16.755 kinderen in februari 2021.

In het kader van het relanceproject 'de ideale wereld – gedeelde verantwoordelijkheid' worden deze diensten in 2 regio's Eén gezin, één plan versterkt met het oog op het structureel hertekenen van de dienstverlening.

Gezien de noodsituatie waarin deze diensten – en vooral de kinderen en jongeren die worden aangemeld – zich bevinden, stellen we voor om ook de overige 14 regio's voor 12 maanden te versterken met 2 VTE.

Coördinatie: kabinet Beke Budget: 1.540.000 euro

8. **Extra tijdelijke verblijfsmogelijkheden voor kinderen en jongeren in combinatie met intensieve 'terug-naar-huis'/'thuis'-begeleiding**

Het groter aantal dossiers 'verontrusting' leidt tot een snelle verzadiging van de begeleidingsmogelijkheden in de jeugdhulp. Als we de ondersteuning voorzien van de CLB's en de versterking van de SDJ's, dan heeft dit enkel zin als we er ook voor zorgen dat – indien ingrijpen noodzakelijk is – deze diensten kunnen rekenen op betrokken hulpverleningspartners.

Het laagdrempelig extra aanbod dat voorzien wordt via de samenwerkingsverbanden Eén gezin, één plan, via de CLB's, de JAC's, de OverKophuizen of andere kanalen heeft niet de nodige intensiteit en aanklampendheid die noodzakelijk is voor begeleiding van dossiers in een context van maatschappelijke noodzaak of een gerechtelijke context.

Het probleem van het tekort aan partnerschappen voor de sociale diensten om hulpverleningstrajecten te ontwikkelen, stelt zich door Corona nog acuter.

We voorzien daarom 20 extra tijdelijke verblijfsplaatsen voor kinderen en jongeren, in combinatie met 40 trajecten intensieve begeleiding 'terug-naar-huis'. Op die manier kunnen de diensten SDJ van het Agentschap Opgroeien ook rekenen op versterkte partnerschappen in de gespecialiseerde hulp, zodat trajecten die nodig zijn ook effectief kunnen worden ingezet. We streven daarbij naar een gemiddelde doorlooptijd van 6 maanden (=80 begeleidingsplaatsen) en vragen aan de voorzieningen die zich hiervoor engageren om vanuit hun reguliere werking vervolghulp aan te bieden indien verder nodig.

Coördinatie: kabinet Beke Budget: 1.915.000 euro

C. FINANCIËN

Preventieniveau,	Actie	Budget	Allocatie
Universele preventie	1. Focus in exit-strategie	-	-
	2. Communicatie vrijetijdsaanbod	-	-
	3. Huizen van het Kind	200.000	Opgroeien
	4. Sensibilisering via LOGO's	-	-
Geïndiceerde/selectieve preventie	5. Lokaal sociaal beleid	3.000.000	ABB
	6. Opdracht VK en OCJ	1.200.000	Opgroeien
Zorggerelateerde preventie	7. Versterken SDJ	1.540.000	Opgroeien
	8. Extra verblijf – terug naar huis	1.915.000	Opgroeien
	Totaal	**7.855.000**	

De benodigde middelen worden gecompenseerd via een herverdelingsbesluit vanuit de algemene corona provisie van Financiën en Begroting op aan te maken basisallocaties voor corona, gecreëerd voor de monitoring van de corona-uitgaven.

De vastlegging en vereffening van de projectsubsidie inzake actie 5: Lokaal sociaal beleid gebeurt in 2021 (vereffening tot max. half 2022) onder het begrotingsartikel SJ0-1SMC2GA-WT van het Agentschap Binnenlands Bestuur.

De uitgaven voor de Ondersteuningscentra Jeugdzorg (550 k euro) en de Sociale Diensten van de Jeugdrechtbank van het Agentschap Opgroeien lopen van 1/04/2021 tot en met 31/03/2022 en zullen worden aangerekend op het begrotingsartikel GD0-1GAF2ZZ-LO, waarvan 3/4e wordt vastgelegd en vereffend in 2021 en 1/4e in 2022.

De bijkomende subsidies voor de vertrouwenscentra kindermishandeling voor de versterking met 10 VTE's bedragen 650 k euro en zullen worden aangerekend op begrotingsartikel GDF-AGEF2MA-WT van de begroting van Opgroeien Regie.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

In totaal wordt in 2021 7.855 k euro voorzien voor de uitvoering van deze acties.

Het advies van de Inspectie van Financiën werd verleend op 25 februari 2021.

Het begrotingsakkoord werd aangevraagd.

B. ESR-TOETS

/

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Het voorstel van beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand en op het personeelsbudget, zodat het akkoord van de Vlaamse minister, bevoegd voor het algemeen beleid inzake personeel en organisatieontwikkeling, niet vereist is.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Het voorstel heeft een beperkte weerslag op de financiën van de lokale besturen, in de mate dat zij voorstellen zullen indienen onder maatregel 5.

4. VERDER TRAJECT

/

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

1° haar goedkeuring te hechten aan het voorstel vervat in deze nota;
2° de bevoegde ministers te gelasten met de uitvoering van het voorstel.

De Vlaamse minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen,

Bart SOMERS

De Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding,

Wouter BEKE

De Vlaamse minister van Brussel, Jeugd en Media,

Benjamin DALLE